

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΕΘΙΜΟΥ «ΟΙ ΛΑΖΑΡΙΝΕΣ» ΟΙΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΠΟΛΥΦΥΤΟ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΟΖΑΝΙΣ

‘Η λέξις «Λ α ζ α ρ ί ν ε ς» άντιπροσωπεύει ένα παμπάλαιο γραφικό έθιμο τῶν χωριῶν, καὶ κυρίως τῶν δρεινῶν, τῆς περιοχῆς Βελβενδοῦ καὶ Σερβίων, πιθανὸν δὲ καὶ ἄλλων περιοχῶν τῆς Μακεδονίας. Λαζαρίνες λέγονται τὰ κορίτσια, ποὺ παιάνουν μέρος στὸ ἔθιμο αὐτό. Λέγονται δὲ ἔτσι, γιατὶ τὸ ἔθιμο αὐτὸν γίνεται μία ἡμέρα πρὸν καὶ μία μετὰ τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου, δηλαδὴ Παρασκευὴ — Σάββατο τοῦ Λαζάρου καὶ Κυριακὴ τῶν Βαΐων καὶ ἔχει ἀμεση σχέση ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενο μὲ τὴν ἐορτὴν τοῦ Λαζάρου. Γιὰ νὰ γίνῃ ὅμως τὸ ἔθιμο αὐτό, χρειάζεται προετοιμασία, ἥ ὅποια διαρκεῖ πολλὲς ἡμέρες καὶ ἀπαιτεῖ μεγάλες προσπάθειες ἐκ μέρους τῶν κοριτσῶν, ποὺ θὰ πάρουν μέρος σ’ αὐτό. ‘Ἄς δοῦμε ὅμως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πᾶς δργανώνεται καὶ πῶς γίνεται κατόπιν τὸ ἔθιμο.

Μόλις περάσῃ ἥ Καθαρὰ ἑβδομάδα, τὴν πρώτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν, ὅλα τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ συγκεντρώνονται σ’ ἓνα σπίτι καὶ ἐκεῖ ἀποφασίζουν νὰ κάμουν τὸ ἔθιμο, δηλαδὴ νὰ γίνουν Λαζαρίνες. Ἀμέσως τότε ἥ πρώτη τους δουλειὰ είναι νὰ ζευγάρουν για τὸ θέμα της. Ἡ κάθε μία δηλαδὴ γίνεται ζευγάρι μὲ τὴ φιλενάδα της ἥ μὲ μιὰ ἄλλη, ποὺ νὰ ταιριάζῃ περίπου στὴν ἡλικία καὶ στὸ ἀνάστημα. Ἀπαραίτητα πρέπει νὰ ἀποτελοῦν ζευγάρια καί, ἐὰν καμμία περισσεύῃ, δηλαδὴ δὲν μπόρεσε νὰ βρῇ ζευγάρι, αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ λάβῃ μέρος μόνη της.

Ἐπίσης ὅπωσδήποτε πρέπει ὅλα τὰ κορίτσια, ποὺ θὰ λάβουν μέρος, νὰ είναι κάτω τῶν δέκα ὀκτὼ ἑτῶν καὶ παρθένες. “Οσες γιὰ δποιονδήποτε λόγο δὲν είναι ἐν ταξει ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς προσπαθοῦν μὲ διάφορες ἄλλες δικαιολογίες νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν τους στὸ ἔθιμο, γιὰ νὰ καλύψουν τὸ πρᾶγμα. Μάταια ὅμως, γιατὶ οἱ ἄλλες τὸ πονηρεύονται καὶ ἀρχίζουν τὰ κουτσομπολιά.

‘Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνη ἥ κάθε μία πλέον γνωρίζει τὸ ζευγάρι της καὶ θὰ χωρίσουν μόνον, ὅταν τελειώσῃ τὸ ἔθιμο, δηλ. μετὰ τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων.

Σ’ ὅλο αὐτὸν τὸ διάστημα, ἀπὸ τὴν πρώτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν μέχρι τῆς παραμονῆς τοῦ Λαζάρου, κάθε βράδυ τὰ κορίτσια, ποὺ ἀπὸ τώρα καὶ πέρα πλέον ὀνομάζονται Λαζαρίνες, ἀφοῦ τελειώσουν τὶς ἐργασίες τῆς

ἡμέρας στὸ σπίτι τους, συγκεντρώνονται σ' ἔνα δωρισμένο σπίτι, τὸ δποῖο καθηρίζεται ἐκ τῶν προτέρων ὡς τόπος συγκεντρώσεων, ὅπου μὲ τὴν καθοδήγηση καὶ τὴν ἐπίβλεψη τῆς σπιτονοικοκυρᾶς, ἡ δποία πρέπει νὰ εἴναι πεπειραμένη καὶ νὰ γνωρίζῃ καλὰ κάθε τι, ποὺ ἔχει σχέση μὲ τὸ ἔθιμο, μαθαίνονταν τὰ τραγούδια καὶ τοὺς χοροὺς ποὺ θὰ χρειασθοῦν, συγχρόνως δὲ ἡ κάθε μία ἔχει καὶ τὴν ἐργασία της μαζί, τὸ πλέξιμο ἢ τὸ κέντημα.⁹ Αφοῦ περάσῃ ἡ ὥρα, πέρα δηλαδὴ ἀπ' τὰ μεσάνυκτα, ὅλες μαζὶ κ' ἡ κάθε μία μὲ τὸ ζευγάρι της φυσικὰ θὰ κοιμηθοῦν στὸ ἴδιο αὐτὸ σπίτι καὶ τὸ πρωῒ χαράματα θὰ φύγουν πάλι γιὰ τὰ σπίτια τους, ὅπου τὶς περιμένουν οἱ καθημερινές τους ἀσχολίες. Στὰ καθημερινὰ αὐτὰ νυχτέρια μαζεύονται κὶ ἄλλες γυναικες ἀπὸ τὴν γειτονιὰ μὲ τὶς δουλειές τους, τὶς ρόκες, τὰ πλεξίματα κλπ. καὶ βοηθοῦν κὶ αὐτὲς τὶς Λαζαρίνες νὰ μάθουν καλὰ τὰ τραγούδια καὶ τοὺς χορούς, συγχρόνως δὲ περνοῦν εὐχάριστα τὴν ὥρα τους.

Κάθε Σάββατο, τὴν ὥρα ποὺ οἱ Λαζαρίνες θὰ συγκεντρωθοῦν γιὰ τὸ καθημερινό τους νυχτέρι, ὅλες μαζὶ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν νοικοκυρά, ποὺ ἔχει στὸ κεφάλι της δεμένο κόκκινο μανδήλι, γιὰ νὰ διακρίνεται, θὰ ξεκινήσουν γιὰ τὴ βρύση τοῦ χωριοῦ.¹⁰ Όλες εἴναι πιασμένες δύο δύο στὸ ζευγάρι τους καί, καθὼς προχωροῦν χορεύοντας καὶ κουνῶντας στὰ χέρια τους φανταχτερὰ μανδήλια, τραγουδοῦν :

·Απὸ πέρα πέρασα
κ' ἔσπειρα βασιλικὸν
κὶ κλουνάρι βαλσαμόν,
κ' ἔμαθα πώς φύτρουν.
Δὲν πῆγα νὰ τοὺν ἵδω,
νὰ τοὺν κόψουν ἔνα κλουνάρι,
γιὰ νὰ τοὺν χαρῶ.

Τὸ τραγούδι αὐτὸ συνεχίζεται, ὥσπου νὰ φθάσουν στὴ βρύση. Στὸ δρόμο, καθὼς τὸ τραγούδι σκορπίζει τὶς ἀργόσυρτες παθητικές του νότες σ' ὅλο τὸ χωριό τούτη τὴν ἡσυχὴ βραδυνὴ ὥρα, οἱ νοικοκυρὲς ἀφήνονταν γιὰ λίγο τὴν ἐργασία τους καὶ προβάλλονταν στὰ παράθυρα καὶ στὶς πόρτες νὰ ἰδοῦν καὶ νὰ καμαρώσουν τὶς Λαζαρίνες ποὺ περνοῦν. Κ' ἐκεῖνες, καθὼς περνοῦν χορεύοντας ἀνάλαφρα καὶ κουνῶντας μὲ χάρη στὸν ἀέρα τὰ μανδήλια, κάτω ἀπὸ πλατύφυλλες συκιές καὶ βαθύσκιωτα πανύψηλα πλατάνια καὶ χάνονται ἀγάλι ἀγάλι στὴ στροφὴ τοῦ πράσινου δρομίσκου τῆς ορεματιᾶς, φαντάζουν σὰν ἔωτικὲς νεράιδες, ποὺ πέρασαν καὶ χάθηκαν, σὰν δπτασία μαγική.

Σὰν φθάσουν στὴ βρύση, στέκονται γιὰ λίγο καὶ τραγουδοῦν :

Τὰ πηγάδια μὲς τὴ χώρα,
δάφνου μ' τοῦ Μαϊός,

καὶ συνεχίζουν τὸ νυχτέρι τους, δπως καὶ κάθε βράδυ.

κὰν κανένα δὲ μ^ν ἀρέζει,
δάφνου μ^ν τοῦ Μαιός,
τοῦ Τσιλί μπηγάδ μ^ν ἀρέζει,
δάφνου μ^ν τοῦ Μαιός,
ποδ^χ ἀγγίτσκια κὶ λουλούδια
κὶ τριαντάφυλλα,
τὰ μαζώνουν τὰ κουρίτσκια,
πὰν στὴν Πασκαλιά,
τὰ μαζών^κ οἱ Λαζαρίνις,
πὰν^κ στὸν Λάζαρη.

"Επειτα, ἀφοῦ τελειώσουν τὸ τραγούδι, παίρνουν λίγο νερό σ' ἔνα δοχεῖο καὶ ἔκινοῦν πάλι πίσω γιὰ τὸ σπίτι. Στὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς τραγουδοῦν τὸ ἀκόλουθο τραγούδι:

Ποὺ κάτον σ^ν—
—ἀμάν γκέλ^ν ἀμάν—
ποὺ κάτον σ^ν ἔνα ἔλατο
—γνιέ μ^ν— στῆς Πούλιας τ^ν ἀργαστήρι
κὶ ὅχι ξανθὰ μαλλιὰ πλεγμένα—
χίλιοι ραφτάδες ἔρθραταν καὶ χίλιοι μαθητάδες·
—κὶ ὅχι ξανθὰ μαλλιὰ πλεγμένα—
ἔνα μικρὸ ραφτόπουλο ράφτει καὶ τραγουδάει·
«Καβάδι μου λιανόραβο καὶ πυκνογαζωμένο,
χίλιες φορές σοῦ ἔρθραψα, γιὰ νὰ σὲ καμαράω.

"Ετσι σιγὰ σιγὰ φιθάνουν στὸ σπίτι, δπου θὰ συνεχίσουν πάλι ὡς ἀργὰ τὰ μεσάνυχτα τὸ χορό καὶ τὸ τραγούδι, δπως κάθε βράδυ. Πρέπει δὲ νὰ βιαστοῦν καὶ νὰ προσέξουν, γιατὶ ἔχουν πολλὰ τραγούδια νὰ μάθουν. "Άλλο θὰ ποῦν στοῦ παπᾶ τὸ σπίτι, ἄλλο στοῦ προέδρου κὶ ἄλλο στὸ καθένα σπίτι, ποὺ θὰ ἐπισκεφθοῦν· κὶ ὅχι μόνο ἀπὸ ἔνα, ἄλλ^ν ἀπὸ δύο κὶ ἀπὸ τρία, ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκογένεια.

"Ἐπίσης κατὰ τὴν διάρκεια τῶν νυχτεριῶν πρέπει νὰ φροντίσουν νὰ ἔτοιμάσουν καὶ τὴν παλαιῆκὴ τοπικὴ στολή, ποὺ θὰ φορέσουν καὶ ποὺ ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ τὰ ἔξης περίπου φοῦχα καὶ λοιπὰ ἔξαρτήματα: μαῖρα παπούτσια, ἀσπρες κάλτσες, κόκκινη φούστα, ἀσπρό σαγιᾶ ἐπάνω ἀπὸ τὴ φούστα, πλουμιστὴ ποδιά, κόκκινο ζωνάρι, μαῦρο κοντὸ ἐπάνω ἀπὸ τὸ σαγιᾶ ἔως τὴ μέση καὶ κόκκινο τσεμπέρι στὸ κεφάλι. Στολίδια χρησιμοποιοῦν φλουριὰ καὶ διάφορα ἄλλα ἀσημικά, ποὺ τὰ κρεμοῦν στὸ μέτωπο καὶ στὸ στῆθος. "Ολα αὐτὰ πρέπει νὰ είναι ἔτοιμα τὴν Παρασκευὴ τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς συγκεντρώνονται πάλι δλες στὸ ὠρι-

σμένο σπίτι και φοροῦν τὴ στολή, ποὺ ἔχει ἑτοιμάσει ἡ κάθε μία, ὅπως τὴν περιγράψαμε πιὸ πάνω. Χτενίζονται, στολίζονται και, σὰν ἑτοιμασθοῦν καλὰ δλες, ξεκινοῦν κατὰ ζευγάρια γιὰ τὴν Ἐκκλησία μὲ τὴ νοικοκυρά τους μπροστά, ὅπου θὰ παρακολουθήσουν τὴν ἀκολουθία τοῦ ἐσπερινοῦ.

Μετὰ τὴν ἀπόλυση τῆς Ἐκκλησίας βγαίνουν στὸ προαύλιο, ὅπου θὰ χορέψουν τρεῖς χοροὺς τραγουδῶντας :

Τῷ ἀκούσιτι, κορίτσια μον, ὁ Λάζος μας πατρεύτηκι,
ψηλὴ γυναικα ἔπιρνι,
ψηλή, λιγνή, καμαρωτή.
Κὶ ἀπὸ τὸ χέρῳ τὴν ἔπιρνι
κὶ στὸν παξάρῳ τὴν πήγινι.
Ἴδετι γυναικα ἔμορφη,
ν παντρεύτηκιν οὐδὲ Λάζαρους.

Τῆς κυρᾶς Σοφιᾶς ἡ κόρη, ποὺ τὸν Κολυντρό,
ὅλη μέρα μοὺν ἀλλάζει κὶ στονλίζει
κὶ τὴν Κυριακὴ τὸν βράδυ βάνει πράσινα.
Κὶ οὐ Μιχμὲτ ἀγᾶς διαβαίνει καὶ τὴν λόιασε,
πέντι παλληκάρια στέλλει στὴν κυρὰ Σοφιά.
«Νὰ μᾶς δώσῃς τὸ κορίτσι στὸν Μιχμὲτ ἀγᾶ.
—Τὸν κονρίτο μῷ δὲν τὸν δίνου στὸν Μιχμὲτ ἀγᾶ.»
Τὸν κονρίτο ἀντιλούσκων ἀπὸ τὸν ἀργαλεύ·
«Δῶσι, μάρα μον, τὸν λόγου, ἵγω τοὺν ἀγαπῶ.»

‘Η Μαρονδιὰ ἥπ τὰ Γιάννινα
δευτέρα μέρα κίνησε,
νὰ πάῃ γι’ ἀσημόχωμα,
σημόχωμα κι’ ἀσπρόχωμα,
κὶ σκιπαριὰ δὲ βάρεσε,
μὸν πέσε τ’ ἀσημόχωμα
κὶ σκέπασε τὴ Μαρονδιά.
Ψιλὴ λαλίτσα ἔβγαλε,
ν’ ἀκούσῃ ἡ μαρίτσα της, νὰ πάῃ νὰ τὴ γλυτώσῃ.

Στὸ διάστημα αὐτό, ποὺ οἱ Λαζαρίνες χορεύουν τραγουδῶντας, ὅλος ὁ κόσμος ποὺ ἦταν στὴν Ἐκκλησία μένει στὸ προαύλιο και παρακολουθεῖ μὲ ἴδιαιτερη προσοχὴ και εὐχαρίστηση τὸ χορό τους και τὰ τραγούδια τους. Ἀφοῦ τελειώσουν και τὰ τρία τραγούδια, γυρίζουν δλες μαζὶ στὸ σπίτι και συνεχίζουν τὸ νυκτέρι τους, ὅπως και κάθε βράδυ.

Τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου πρωὶ πρωὶ θὰ σηκωθοῦν ὅλες, θὰ ντυθοῦν, καὶ κάθε ζευγάρι κατόπιν θὰ πάῃ στὰ σπίτια τους καὶ θὰ φέρουν ψήλικά, γιὰ νὰ κάνουν πίττες, δηλαδὴ ἀλεύρι, λίπος, αὐγά, ρύζι, τυρὶς κ.λ.π. Μὲ τὰ ψήλικά, ποὺ θὰ συγκεντρωθοῦν, θὰ κάνουν πρῶτα τρεῖς μικρὲς ὅλοκληρες πίττες, οἱ διποῖες προορίζονται γιὰ τὸν παπᾶ, τὸν δάσκαλο καὶ τὸν πρόδεδρο τῆς κοινότητος, καὶ μὲ τὰ ὑπόλοιπα θὰ κάνουν ὅσες μεγάλες πίττες γίνουν. Αὕτες μετὰ θὰ τὶς μοιράσουν σὲ κομμάτια ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν κοριτσιῶν, ποὺ λαμβάνουν μέρος, γιὰ νὰ τὰ προσφέρουν ἀργότερα στοὺς γονεῖς τους ἥ, ἀν δὲν ἔχουν, στὸ πλησιέστερο συγγενῆ τους.

Ἡ διανομὴ θὰ γίνη τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου τὸ βράδυ. Προηγουμένως ὁρίζεται μία ἀπὸ τὶς Λαζαρίνες, ποὺ θὰ προσφέρῃ τὴν πίττα καὶ θὰ χαιρετᾷ μὲ χειροφίλημα ἐκείνους, ποὺ θὰ δωρίζουν κάτι κατὰ τὴν προσφορά. Πρῶτα πρῶτα παίρνουν τὶς τρεῖς πίττες καὶ ὅλες μαζὶ τραγουδῶντας τὶς πηγαίνουν στὰ σπίτια τοῦ παπᾶ, τοῦ δασκάλου καὶ τοῦ προέδρου. Μόλις φθάσουν ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ των, τραγουδοῦν :

"Ανοιξι, κυρά μ', τὴν πόρτα, μπόξια μου κυρά,
νὰ σιβοῦν οἱ Λαζαρίνις μὲ καλὸν κιρό.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ πρώτη παίρνει τὴν πίττα καὶ τὴν προσφέρει στὴ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ καὶ παίρνοντας ὅ, τι τῆς δωρίσῃ ἐκείνη, συνήθως χρήματα, τὴν χαιρετᾷ φιλῶντας τὸ χέρι της. Φεύγοντας γιὰ τὸ ἄλλο σπίτι τραγουδοῦν :

"Αντιστι νὰ φύγουμι ἀπὸ τοῦν τὸν μαχαλᾶ,
γιατὶ μᾶς μπιζέρισαν τούτις οἱ γειτόνισσες.

Τὸ ἕδιο γίνεται καὶ σὲ ὅλα τὰ σπίτια, ποὺ πηγαίνουν νὰ προσφέρουν τὶς πίττες τὸ Σάββατο τὸ βράδυ.

Μόλις τελειώσῃ ἡ διανομὴ τῆς πίττας σὲ ὅλα τὰ σπίτια, ποὺ ἔπρεπε νὰ προσφέρουν, γνωρίζουν πάλι στὸ δωρισμένο σπίτι, ὅπου σχεδὸν ξημερώνουν τραγουδῶντας καὶ χορεύοντας. Ἐξ ἄλλου αὐτὴ θὰ είναι ἡ τελευταία βραδειά, ποὺ θὰ είναι ὅλες μαζὶ συγκεντρωμένες στὸ ἕδιο σπίτι.

Ἐημερώνοντας ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων, θὰ σηκωθοῦν ὅλες πρωὶ πρωὶ, θὰ φορέσῃ ἡ κάθε μία τὴ στολή της μὲ ὅλα τὰ ἀσημικὰ καὶ τὰ στολίδια καὶ θὰ είναι ἔτοιμες γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Μόλις δὲ παπᾶς σημάνῃ κ' ἡ καμπάνα σκορπίσῃ κυματιστὰ τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα σ' ὅλο τὸ χωριό, θὰ ξεκινήσουν ὅλες μαζὶ καὶ, καθὼς πάντα, ἡ κάθε μία μὲ τὸ ζευγάρι της γιὰ τὴν Ἐκκλησία, ποὺ ἔξαιρετικὰ τὴν ἡμέρα αὐτὴ συγκεντρώνει τὸν περισσότερο κόσμο. Ἐκεὶ θὰ παρακολουθήσουν μὲ κατάνυξη μέχρι τοῦ τέλους τὴ θεία λειτουργία καί, ἀφοῦ κατόπιν ἀδειάσῃ τελείως ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὸν κόσμο, ποὺ θὰ σταθῇ στὸ προαύλιο μαζὶ μὲ τὸν παπᾶ, οἱ Λαζαρίνες θὰ μείνουν μέσα μόνες τους μὲ τὴ σπιτονοικοκυρά τους καὶ θὰ τραγουδήσουν τὰ τρία ἀκόλουθα τραγούδια :

«Ἐσύ, κνοδά μου, λούζισι κὶ τὸ Χριστὸ σκιντζεύονν.

—Κὶ σὰ σκιντζεύονν τὸν Χριστό, δὲν ἔχου τί νὰ κάνουν·
γιὰ νὰ σφαγῶ, γιὰ νὰ κονπῶ, σφάζουντ' οἱ μάννις δλις.

Φέρτι ψωμί, φέρτι φαεῖ, νὰ στήσω μιὰ νταβέρνα,
νὰ στήσουν μιὰ παρηγονδιά, νὰ τόχη οἱ μάννις δλις.

Κάτου στ' ἀργυρούστόλισμα καὶ στὸν Κυριοῦ τὸν τάφον,
ἐκεῖ σκιντζεύονν τὸν Χριστὸ οἱ σκύλλοι οἱ Οὐβραῖοι.

Τὸν σκέντζιβαν, τὸν παίδιβαν, σκληρὰ τὸν τυραννοῦσαν.

Κὶ οὐν Γύψιονς ἀννυπόδικοπονς, ποὺ προκοπὴ δὲν ἔχει,
κάτσιν καὶ τὸν ὁρμήνευν, κάτσιν τὸν δρμῆνεύει.

«Πέντι πιρούνια βάλτι τονν, τὰ πέντ' ἀράδα ἀράδα,
τὰ δυὸ βάλτι στὰ γόνατα, τὰ δυὸ στὶς ἀπαλάμις,
τὸν πέμπτον τὸν φαρμακιῷ κατὰ μεσῆς στὰ σκώτια.

Βάλτε τὸν ξύδι καὶ χολή, ποτίστε τὸν τὰ χείλη.

Παραθυρίτσια μ' ἀργυρᾶ κὶ ἀργυροστολισμένα,
γιὰ φέξτι κὶ γιὰ λάμψιτι κὶ ἀσπροχρωματιστῆτι,
γιὰ φέξτι τὴν κνοδούλα μου, νὰ βγῆ στὸ παραθύρι,
νὰ ἰδοῦνε τὰ ματάκια της πῶς κρέμασαν τὸν γυιό της.

Ἄφοῦ τραγουδήσουν καὶ τὰ τρία αὐτὰ τραγούδια, ποὺ δὲ σκοπός
τους εἶναι δμοια μὲ τὸ περιεχόμενο λυπητερός, θὰ βγοῦν ἔξω στὸ προαύλιο
τῆς Ἐκκλησίας, δποὺ τὶς περιμένουν δλοι οἱ χωριανοί. Ἐκεῖ σὲ λίγο θὰ
πιαστοῦν δλες στὸ χορὸ καὶ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν νοικοκυρὰ θὰ χορέψουν
τραγουδῶντας τὰ ὕδια τραγούδια, ποὺ χόρεψαν καὶ τὴν Παρασκευὴ τὸ βρά-
δυ, καθὼς γράψαμε παραπάνω.

Σὰν τελειώσουν καὶ τὰ τρία τραγούδια, δὲ παπᾶς τότε ξεκινάει γιὰ τὸ
σπίτι του. Οἱ Λαζαρίνες ἀμέσως τὸν συνοδεύονταν καὶ πίσω ἀπ' αὐτές ἀκο-
λουθοῦν ἐπίσης καὶ πολλὲς γυναῖκες. Στὸ δρόμο, καθὼς ή συνοδεία μὲ τὸν
παπᾶ μπροστὰ προχωρεῖ ἀργὰ καὶ ἐπιβλητικά, οἱ Λαζαρίνες τραγουδοῦν :

“Ολοι μοῦ λὲν πῶς ἀγαπῶ,
ἀγαπῶ γραμματικόν,
πδρχιτι ἀπ' τὴν Ἰκκλησιά
μὶ λαμπάδις μὶ κηριά,
μ' ἀσημένια θυμιατά.

Αὗτὸ τὸ τραγούδι συνεχίζεται, ὥσπου νὰ φθάσουν στοῦ παπᾶ τὸ
σπίτι. Ἐκεῖ δὲ παπᾶς μπαίνει μέσα καὶ ἀμέσως βγαίνει ή παπαδιὰ στὴν
πόρτα τῆς αὐλῆς καὶ ὑποδέχεται τὶς Λαζαρίνες, καθὼς καὶ δλες τὶς ἄλλες
γυναῖκες ποὺ ἀκολουθήσαν, τὶς καλωσορίζει καὶ τὶς κερνάει δλες γλυκὸ ή

λουκούμι. Τὴν ὥρα, ποὺ ἡ παπαδιὰ κερνάει, οἱ Λαζαρίνες τραγουδοῦν :

Παπαδοκόρη
κὶ ἀρχοντοκόρη,
κατέβα κάτω,
κάτω στὴν πόρτα,
νὰ ἰδῆς τὶς κόρες
καὶ νὰ τὶς κρίνῃς.

Παλαιότερα κατέβαινε πράγματι ἡ παπαδοκόρη καὶ ἔκρινε ἂν ἦταν ἄξιες ὅλες νὰ γίνουν Λαζαρίνες. Ἀλοίμονο ἂν καμμιὰ δὲν τῆς ἄξιζε νὰ γίνῃ καὶ τῆς τὸ ἔλεγε αὐτὸ ἡ παπαδοκόρη. Ἐπρεπε ἀμέσως νὰ φύγῃ καὶ νὰ πάῃ νὰ βγάλῃ τὴ στολὴ τῆς Λαζαρίνας, ποὺ φοροῦσε. Ἡ ἄλλη τότε, ποὺ ἔμενε ἀπὸ τὸ ζευγάρι της, ἔπαιρνε καὶ κρατοῦσε τὸ καλάθι, ποὺ εἶχαν μαζί τους, γιὰ νὰ μαζεύουν τὰ αὐγὰ καὶ τὰ ἄλλα δῶρα, ποὺ θὰ τὶς ἔδιναν στὰ σπίτια, ποὺ θὰ ἐπισκέπτοντο κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἡμέρας. Αὐτὸ τώρα δὲν γίνεται καὶ τὸ καλάθι τὸ κρατεῖ ἔνα παιδί.

“Υστερα ἀπ’ αὐτὰ οἱ Λαζαρίνες μπαίνουν στὸ σπίτι τοῦ παπᾶ, ἐνῷ ὅλες οἱ ἄλλες γυναικες φεύγουν, ἀφοῦ κερασθοῦν, γιὰ τὰ σπίτια τους. Μέσα στὸ σπίτι τραγουδοῦν πάλι ἔνα τραγούδι γιὰ τὸν παπᾶ, ποὺ λέει :

Ποὺ κάτον σὲ μοσχομῆλιά, ποὺ πάνω σ’ ὥριο κλῆμα,
ἐκεῖ κάθιτι ἀφέντης μας μὲ τὸ χαρτὶ στὸ χέρι,
μὲ τὸ χαρτί, μὲ τὸ σταυρό, μὲ τ’ ἄγιο τὸ Βαγγέλιο.
‘Ως κ’ ἡ κυρὰ ἡ Παναγιὰ πάει κὶ τοὺν προσκυνάει.

“Επειτα τραγουδοῦν γιὰ τὴν παπαδιά :

Ἐσὺ μελίσσα μέλισσα, ποὺ περπατεῖς ἀγάλια,
βαστᾶς τὸ μέλι στὸ γυαλί, τὸ γάλα στὸ ποτήρι,
κὶ δταν θὰ ’ρθῃ ὁ ἀφέντης σου, γλυκὰ νὰ τὸν ποτίζῃς,

Μετά, ἂν στὴν οἰκογένεια ὑπάρχῃ μεγάλο παιδί γιὰ παντρειά, τραγουδοῦν καὶ γι’ αὐτὸ τὸ ἔξης :

Σὰν κίνησιν δ τιούτσικος νὰ πάῃ ν’ ἀρραβωνιάσῃ,
οὐδὲδι τὸν ρούχον τ’ ἔβαζε, κὶ οὐδὲδι τοὺν καμπούχα του
κὶ οὐδὲδι τ’ ἀσημομάχιδουν τ’ π’ ἄξιζει δυὸ χιλιάδις,
μοὺν ἔφυγι κὶ πήγινι τὴν κόρη νὰ προλάβῃ.

“Αν πάλι ὑπάρχῃ κορίτσι, ποὺ πηγαίνει στὸ σχολεῖο, τραγουδοῦν καὶ γι’ αὐτό :

Μάρα, πόχει μιὰ λυγερή, πόχει μιὰ θυγατέρα,
τὴν ἔλουζε, τὴν χτένιζε, στὸν δάσκαλο τὴ στέλνει·
κὶ δ δάσκαλος τὴν ἔσκιαζε μὲ τὴ χρυσῆ τὴ βέργα.

Ἄφοῦ λοιπὸν τελειώσουν ὅλα τὰ τραγούδια ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκογένεια τοῦ παπᾶ, ἡ παπαδιὰ δωρίζει κάτι, χρήματα ἢ αὐγά, στὶς Λαζαρίνες καὶ ὅλες μαζὶ ἔπειτα φεύγουν γιὰ τὸ σπίτι τοῦ δασκάλου. Βγαίνει ἔξω δ δάσκαλος, τὶς ὑπόδεχεται, καὶ κατόπιν τοῦ τραγουδοῦν:

Γραμματικὸς ἐκάθονταν ἐπάνω σὲ καρέκλα
κ' ἔγραφε κ' ἐκοντήλιαζε μὲ τὸ χρυσὸν μολύβι.
«Ἄσκαλε μ', ποῦ ν' τὰ γράμματα σ' κὶ δ λογαριασμός σου;
—Τὰ γράμματα εἶν' τα στὸ χαρτί, κὶ δ νοῦς μου στὴν ἀγάπη (ἢ στὴν καλή μου)

”Αν δ δάσκαλος εἶναι ξένος στὸ χωριό, τοῦ τραγουδοῦν τὸ ἔξῆς τραγούδι:

Ξενιτεμένο μου πουλὶ καὶ παραπονεμένο,
ἡ ξενιτειὰ σὲ χαίρεται κ' ἔγώ χω τὸν καημό σου.
Τί νὰ σου στείλω, ξένε μου, τί νὰ σου προβοδήσω,
ἀντοῦ στὰ ξένα πού σαι;
Σοῦ στέλνω μῆλο, σέπιτι, κηδόνι μαραγγιάζει,
σταφύλι ξερογίζεται, τριαντάφυλλο μαδειέται,
μόρον σοῦ στέλνω τὸ δάκρυ μου, μαντήλι μουσκεμμένο.
Τὸ δάκρυ μ' εἶναι καντερό, τὸ καίει τὸ μαντήλι.

Παίρνουν ἔπειτα κὶ ἀπὸ τὸν δάσκαλο τὸ δῶρο τους, ὀλίγα χρήματα βέβαια, καὶ φεύγουν γιὰ τὸ σπίτι τοῦ προέδρου. Στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τραγουδοῦν:

”Ανοιξε, κυρά μ', τὴν πόρτα,
μπόζια μου κυρά,
νὰ σιβοῦν οἱ Λαζαρίνις
μὲ καλὴ καρδιά.

”Αμέσως βγαίνει ἡ γυναῖκα τοῦ προέδρου, τὶς καλωσορίζει καὶ τὶς ὁδηγεῖ μὲ χαρὰ μέσα στὸ σπίτι της. Ἐκεῖ οἱ Λαζαρίνες τραγουδοῦν γιὰ τὸν πρόεδρο:

”Αφέντη μου, πρωτοτίμητε καὶ πρωτοτιμημένε,
πρῶτα δ Θεός σὲ τίμησε κ' ὕστερο δ κόσμος δλος,
σὲ τίμησε κ' δ βασιλιᾶς, βεζύρη νὰ σὲ βάλῃ.

”Αν ἡ γυναῖκα τοῦ προέδρου εἶναι ἡλικιωμένη, τραγουδοῦν καὶ γι' αὐτὴν τὸ ἔδιο τραγούδι, ποὺ τραγούδησαν καὶ γιὰ τὴν παπαδιά.

”Επειτα, ἄφοῦ πάρουν καὶ τὸ δῶρο τοῦ προέδρου, φεύγουν καὶ μέχρι τὸ βράδυ σχεδὸν γυρίζουν τὸ χωριό καὶ ἐπισκέπτονται κατὰ τὸν ἔδιο τρόπο καὶ ὅλα τὰ ἄλλα σπίτια. Ἐκεῖ, ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκογένεια, τραγου-

δοῦν καὶ τὸ κατάλληλο τραγούδι ἀπ' αὐτά, ποὺ γράψαμε παραπάνω, ἄλλαζουν εὐχές, χαιρετοῦν καὶ παίρνουν τὰ χρήματα ἢ τὰ αὐγά, ποὺ θὰ τὶς δωρίσουν.

"Οταν τέλος τελειώσουν ὅλα τὰ σπίτια, κατὰ τὸ βράδυ μαζεύονται σὲ μία ἄκρη του χωριού καὶ κάνουν τὸν τελευταῖο τους χορὸ τραγουδῶντας:

*Σῦρε, Λάζαρέ μ', κ' ἔλα τοῦ χρόνου,
κὶ ἀν̄ γαθῆ καμμιὰ ἀπὸ μᾶς τὶς δώδεκα,
πάλι παίξτι τονν συντροφισσίτες μον.*

*Κάτω στὸ μπαχτσέ, Σταμούλον μ', κὶ στοὺν κήπουν μας,
παίζουν Τούρκισσες, Σταμούλον μ', κὶ δμοδφες Ρωμιές,
κὶ πῆγα νὰ ἰδῶ, Σταμούλον μ', κὶ ἀγκαθίστικα
στὸ ποδάρι μον, Σταμούλον μ', καὶ στὸ χέρι μον.*

Μόλις τελειώσῃ ὁ χορός, οἱ δύο πρῶτες Λαζαρίνες κρατῶντας ἕνα παλαιὸ ἀσημένιο νόμισμα, δεμένο μὲ μιὰ κόκκινη κλωστή, ξεκόβουν ἀπὸ τὶς ἄλλες καὶ προχωροῦν κατ' εἰνθεῖαν πρὸς μίαν κατεύθυνσιν, χωρὶς νὰ κοιτάξουν πρὸς τὰ πίσω, ὥσπου νὰ συναντήσουν κανένα χαμόδενδρο. Ἐκεῖ σταματοῦν, δένουν τὸ νόμισμα σ' ἕνα κλαδάκι, κάνουν τὸ σταυρό τους, εὔχονται καὶ τοῦ χρόνου καλύτερα καὶ ξαναγυρίζουν στὴ θέση τους κοντά στὶς ἄλλες, χωρὶς πάλι νὰ κοιτάξουν πρὸς τὰ πίσω.

Στὸ διάστημα αὐτὸ οἱ ὑπόλοιπες Λαζαρίνες τὶς κοιτάζουν καὶ τραγουδοῦν συνέχεια:

*Πέτρα ποὺ πύργουν πέφτει
κὶ ἀϊλὸ ποιάν θὰ βαρέσῃ.
Τὴν πρώτη Λαζαρίνα,
πῦχι τοὺν ἀσπρον τὸν σαϊᾶ
καὶ τὴν παρδαλὴ πουδιά.*

"Επειτα ὅλες μαζὶ κατευθύνονται στὸ σπίτι, ὅπου ἔκαναν τὰ νυχτερια τους στὸ διάστημα τῆς προετοιμασίας. Ἐκεῖ μετροῦν τὰ χρήματα καὶ τὰ λοιπὰ δῶρα, ποὺ μάζεψαν, καὶ τὰ μοιράζουν κατόπιν ἐξ ἵσου μεταξύ τους. "Επειτα βγάζουν τὴ στολὴ τῆς Λαζαρίνας, ποὺ φοροῦσαν ἔως τώρα, καί, ἀφοῦ ἀλλάξουν πολλὲς εὐχές καὶ εὐχαριστήσουν καὶ τὴν νοικοκυρά, ποὺ τὶς παραστάθηκε σὰν μάννα στὸ διάστημα αὐτό, χωρίζουν καὶ πᾶνε στὰ σπίτια τους.

Τὸ ἔθιμο αὐτό, ποὺ ἔξακολουθεῖ νὰ γίνεται ἀκόμα σὲ πολλὰ χωριά τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, δημιουργεῖ μιὰ ἀτμόσφαιρα ἀνυπόκριτης χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ στὸ χωριό καὶ δίδει ἔνα ἴδιαίτερο παλμὸ στὴ ζωή του.